

недостаточно. Известно, что родительское влияние во всех его проявлениях является одним из первоочередных факторов и детерминант психического развития детей на разных возрастных этапах их жизни. Психологический климат в семье, психолого-педагогическая компетентность родителей не только обуславливают процесс развития ребенка но и непосредственно влияют на его психическое и физическое здоровье. Способность родителей выстраивать конструктивные отношения с ребенком, в отношении к нему демонстрировать безусловную любовь, принятие, поддержку, положительное подкрепление относится к ведущим условиям необходимым для полноценного его развития. Ведь эти условия обеспечивают развитие ребенка как самодостаточной, гармоничной, активной личности, способной к творческому жизненному программированию и индивидуальной самореализации.

Article is devoted for the problem of the influence of parental attitude on mental development of the child. Psychology of parenthood is one of the most urgent problems of modern psychological science and practice. Scientists say that social significance of fatherhood as a psychological phenomenon is not investigated enough. It is known that parental influence in all its manifestations is one of the primary factors and determinants of mental development of children on different age stages of their lives. Psychological climate in the family and psycho-pedagogical competence of parents not only to determine the process of child development but also directly affect on their mental and physical health. The ability of the parents to build a constructive relationship with the child, in relation to demonstrate unconditional love, acceptance, support, positive reinforcement is one of the leading conditions necessary for fulfilling its development. Because these conditions provide a child's growth as a self-sufficient, harmonious, active personality, which is able for the creative life programming and individual self-realization.

Т.В.Бушуева (м.Київ)

МЕТОДОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА ПРЕДМЕТА ПСИХОДІАГНОСТИКИ: ПІДХОДИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси сучасного суспільства, що відбуваються у політичній, економічній, культурній сферах зумовлюють зростання соціального запиту до практичної психології, стимулюючи її інтенсивний розвиток. Основою діяльності практичного психолога (який би вид психологічної допомоги він не надавав – консультативну, психотерапевтичну, корекційно-розвивальну, ін.) виступає психологічна діагностика. Психодіагностика залучається до розв'язання широкого кола завдань в освіті, на виробництві, у медицині, спорті, армії тощо.

Ефективність практичної діяльності психолога в сфері психодіагностики визначається, в першу чергу, рівнем розвитку психодіагностики як науки, розробкою її теоретико-методологічних засад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в області психодіагностики, розпочаті у вітчизняній науці Г.І.Россолімо, Ф.Є.Рибаковим, М.Я.Басовим, П.П.Блонським, Л.С.Виготським, М.Ю.Сиркіним, ін. та продовжені О.Ф.Ануфрієвим, Л.Ф.Бурлачуком, Ю.З.Гільбухом, К.М.Гуревичем, І.В.Дубровіною, В.М.Дружиніним, Ю.М.Забродіним, Н.Ф.Тализіною, В.Д.Шадриковим, ін. не знижують актуальності розгляду методологічних проблем психологічної діагностики. Характеризуючи сучасний стан теоретичних досліджень в галузі психодіагностики, О.Ф.Ануфрієв зазначає наступні його особливості: а) розрив між дійсними можливостями психологічної науки та випереджуючими їх вимогами практики; б) недостатня розробленість питань наукових основ постановки психологічного діагнозу, пов'язана з тим, що сучасна теорія

психодіагностики в більшому ступені математико-статистична, ніж психологічна, а також теорія розробки психодіагностичних методик, ніж теорія постановки психологічного діагнозу; в) незавершеність процесу формування термінологічного апарата психологічної діагностики [2, с.4].

Розробка методологічних засад психодіагностики привертає увагу науковців, зокрема, визначення принципів психодіагностики (Т.С.Кабаченко, С.Т.Посохова, Н.Я.Семаго, М.М.Семаго, О.Г.Шмельов, Ю.А.Цагареллі, ін.), специфіки психодіагностичного методу (Л.Ф.Бурлачук, В.Черни, ін.), предмету психодіагностики (О.Ф.Ануфрієв, Г.Вітцлак, С.Т.Посохова, Б.Б.Коссов, ін.), однак не можна констатувати, що на сьогодні ці питання однозначно і повно розв'язані. Предмет дослідження психодіагностики як науки зберігає характер центральної методологічної проблеми.

Формування мети дослідження. Визначення предмету психодіагностики як самостійної науки є найважливішим вихідним пунктом для встановлення шляху, за яким відбуватиметься розвиток теорії та практики цієї наукової галузі. З урахуванням цього, мета статті полягає у теоретичному аналізі основних підходів до розв'язання проблеми предмету психодіагностики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз підходів до визначення предмета психологічної діагностики необхідно розпочати з аналізу поняття психодіагностики внаслідок надзвичайно різноманітного його використання в сучасній психології.

У виданій в США психологічній енциклопедії відсутня стаття, присвячена психодіагностиці, а поняття психодіагнозу визначається лише в контексті оцінки психічних порушень [19, с.426], що відображує існуючу в США та ряді країн Західної Європи традицію використання не терміну «психодіагностика», а терміну «психологічна оцінка». Поняття психологічної оцінки визначається через мету, як оцінку індивідуума стосовно певної проблеми (остання може містити питання інтелектуального функціонування, спеціальних здібностей, функціонування особистості тощо). Спеціаліст в сфері оцінки розробляє гіпотези, спираючись на інформацію щодо минулої, поточної, прогнозованої поведінки в конкретних ситуаціях, і використовує тести, проективні методики, інтерв'ю та ін. [19, с.673]. В німецькій психологічній літературі психодіагностика визначається як наукова дисципліна, яка використовує процедури вимірювання для оцінки характеристик індивідів чи груп [цит. за 10, с.25]. В Нідерландах довідники з психодіагностики найчастіше містять таке визначення: клінічна психодіагностика (тобто психодіагностика, орієнтована на конкретну людину, її проблеми) є процесом прийняття рішень, в якому теоретична орієнтація та емпіричне дослідження існують як єдине ціле, що і визначає область прикладання сил психодіагностики. Її призначенням є оцінка індивідуальних відмінностей, ця інформація в подальшому може бути використана так, щоб сприяти позитивним змінам в житті індивіда [10, с.26].

В цілому, поняття «психодіагностика» в сучасній закордонній психології визначається різноманітно:

- відноситься до проективних методик (їх розробки та застосування);
- використовується як синонім психологічного тестування, тобто розробки та застосування інструментів вимірювання індивідуальних відмінностей;
- використовується як синонім психологічної оцінки, яка спрямована на розкриття індивідуально-психологічних особливостей особистості з використанням тестів та нетестових методик;
- пов'язується із оцінкою психологічними засобами відхилень, різного роду порушень;

- позначає систематичний збір та наукову обробку інформації (в якості носіїв вирізнявальних ознак виступають окремі індивіди, групи) з метою обґрунтування рішень, які приймаються, та описує процес надання допомоги людям в розв'язанні їх проблем.

Аналізуючи історію психодіагностики, Л.Ф.Бурлачук зауважує наявність незвичного для науки явища – відсутність її назви при реальному існуванні. Більше ніж столітній розвиток області досліджень, пов'язаних із вимірюванням індивідуально-психологічних особливостей, загально визнана самостійність, незалежність психодіагностичного напрямку досліджень не приводить до надання йому однозначного найменування [3, с.101]. В світлі цього закономірна і відсутність уваги до визначення предмету та методів даного напрямку досліджень у західній психології. Оцінюючи стан розвитку прагматично орієнтованої західної психодіагностики, Г.Вітцлак констатує, що з часів А.Біне психодіагностика не просунулась скільки-небудь вперед в плані розробки своїх теоретико-методологічних засад [16, с.29].

У вітчизняній психології поняття психодіагностики використовується за традицією, що склалася ще в радянській психології. Однак єдина точка зору на сутність психодіагностики не вироблена, внаслідок як багатоаспектності змісту і напрямів професійної діяльності психолога, в якій можуть реалізовуватися різні грані психодіагностики, так і великих, але недостатньо повно розкритих теоретичних та практичних можливостей цієї наукової дисципліни. На сьогодні вирізняються декілька підходів до визначення поняття «психодіагностика», найбільш розповсюдженими, прийнятими є наступні:

- орієнтований на інструменти вимірювання та оцінки індивідуально-психологічних особливостей (їх розробку та застосування);
- акцентуючий особливості психодіагностичного пізнання, яке дозволяє розкрити індивідуальні особливості особистості;
- орієнтований на постановку психологічного діагнозу.

«Інструментальне» визначення психодіагностики традиційне і широко розповсюджене. В одній з перших радянських монографій з психодіагностики остання характеризувалася К.М.Гуревичем як дисципліна про методи класифікації та ранжування людей за психологічними і психофізіологічними ознаками [18, с.23]. Ця ж позиція відстоюється автором і сьогодні [див.5, с.188]. Варіантом сучасного трактування даного підходу є формульоване Є.С.Романовою розуміння психодіагностики як наукової дисципліни, яка вивчає способи розпізнавання та вимірювання індивідуально-психологічних особливостей людини [20, с.7].

Погоджуючись із необхідністю створення психодіагностичних методик, представники другого підходу, однак, не визнають правомірним зведення психодіагностики до розробки та застосування діагностичного інструментарію. Вони акцентують увагу на унікальності психодіагностичного способу пізнання, специфіці психодіагностичного мислення. За психодіагностикою визначається здатність до розпізнавання психічної реальності, при цьому психодіагностичне мислення спеціаліста іде від відомих закономірностей до індивідуальних особливостей цілісної особистості. Психолог-діагност, на відміну від психолога-дослідника, виявляє і вимірює перш за все різноманітні індивідуальні особливості, розкриває індивідуальну неповторність кожної людини. Попередником цього напрямку можна розглядати Б.Г.Ананьєва, який вказував, що психодіагностика передбачає обстеження людини з метою визначення рівня її розвитку та індивідуально-психологічних особливостей її психіки [1]. Прикладом реалізації такого підходу є визначення С.Т.Посоховою психодіагностики як самостійної наукової дисципліни, що вивчає індивідуальну своєрідність людини в усій повноті її взаємозв'язків із оточуючою дійсністю та відносин із самою собою [14, с.33].

Певним інтегруючим підходом є наступний підхід до визначення психодіагностики, згідно якому психодіагностика розглядається як самостійна наукова дисципліна, яка

займається теоретичними та практичними проблемами постановки психологічного діагнозу. Ще у 1970-ті рр. українські психологи В.І.Войтко та Ю.З.Гільбух запропонували визначення психодіагностики в самому широкому сенсі як теорії та практики постановки психологічного діагнозу. При цьому вони виходили з вузького розуміння діагнозу як виявлення неблагополуччя, розпізнавання багаторівневих причин виявленого відхилення або недоліку в поведінці індивіда з метою їх усунення [6]. Однак, інші дослідники слушно зауважили, що виключення діагнозу благополуччя звужує сферу психодіагностики. Поняття психодіагностики має розповсюджуватися і на профілактичне обстеження індивідів та груп. В цьому руслі О.О.Бодальов та В.В.Столін розглядають психодіагностику як науку та практику постановки психологічного діагнозу, а діагноз – як визначення стану конкретного об'єкта (індивіда, малої групи тощо) [13, с.6]. Внаслідок широти таке визначення немов би «вбирає» в себе попередні.

Відповідно розмаїттю визначень поняття психодіагностики, питання предмету психодіагностики, тобто питання про те, що вивчає ця наука, розв'язується в сучасній психології далеко не однозначно.

Деякі дослідники стверджують, що психодіагностика не має свого особливого предмету. Наприклад, голландський психолог Ян тер Лаак вважає, що психологічну діагностику не можна розглядати як окрему галузь психології за аналогією із соціальною, медичною, ін., оскільки вона не має власної, тільки їй притаманної області дослідження, власного, окремого від інших психологічних дисциплін, предмету. Те, що повинно бути діагностовано, визначається конкретним предметним змістом психологічних дисциплін, а те, як це має бути зроблено – загальною методологією дослідження [10, с.23].

Подібна позиція існувала і в історії вітчизняної психодіагностики, коли в 1980-х рр. активно дискутувалися проблеми її предмету та завдань. Зокрема, Д.Б.Ельконін заперечував правомірність виділення психодіагностики в особливу дисципліну із власним предметом. Аргументація полягала в тому, що, з однієї сторони, кожна галузь психологічного знання (вікова, педагогічна тощо) в якості своєї прикладної частини має діагностику, а, з іншої сторони, в основі галузевих психодіагностик повинна лежати не тільки загальнопсихологічна теорія, але й теорія специфічних процесів, які складають предмет даної науки (як теорія учіння в педагогічній психології) [23].

Опоненти ж пов'язували складності визначення предмету психодіагностики з «проблемами росту» - недостатньою на той час розробкою теорії психодіагностики. Однак, і сьогодні провідне поняття, яке дає підстави розглядати психодіагностику в якості самостійної дисципліни, не має єдиного, визнаного всіма визначення.

Один з підходів до розв'язання проблеми предмета психодіагностики полягає в тому, що увага дослідників зосереджується не на визначенні специфіки психічного як предмету діагностування, а на меті або методиках діагностики.

Так, на думку Б.Б.Коссова, слід розглядати психічні явища в психодіагностиці не як самоціль дослідження (для цього існують інші галузі психології), а перш за все як засіб діагностики та прогнозу діяльності. Прогноз успішності майбутньої діяльності, а також задоволеності нею формулюється автором як головна практична мета психодіагностики. Б.Б. Коссов пропонує визначати предмет психодіагностики практичною метою цієї науки. Згідно з метою предмет становить порівняльне вивчення різних діяльностей для виділення тих інваріантних психологічних особливостей, які дозволяють ефективно прогнозувати особливості майбутньої діяльності на основі попередніх; виявлення закономірностей виділення цих інваріантів, їх типологізація з метою розпізнавання на цій основі індивідуально-психологічних особливостей людей. Окрім діяльності можливе включення в сферу дослідження образу життя в цілому [8]. Тим самим предмет психодіагностики в значній мірі розчиняється в предметі психології праці.

Із розуміння психодіагностики як теорії та практики створення і застосування методик постає визначення її предмету через психодіагностичний інструмент. В руслі цього

підходу предметом психодіагностики розглядаються методи оцінки, вимірювання, класифікації психологічних та психофізіологічних особливостей людей [17, с.7]. Визначення психодіагностики як науки та практики постановки психологічного діагнозу теж приводить дослідників до «психокваліметричного» розуміння її предмету, який складають: принципи побудови психодіагностичних інструментів та формулювання висновків, методи і методики психодіагностики, диференційна психометрика, нормативні вимоги до розробки, адаптації та використання методик [13, с.4].

Визначення предмету психодіагностики через методики є припустимим, але не повним і викликає наступні зауваження. По-перше, це загроза ототожнення предметів психодіагностики та психометрії. А отже, можлива втрата діагностичної специфіки предмету. По-друге, відсутність спеціального психологічного предмету. Предмет епістемологічний – психодіагностичний метод. Тобто, своєрідність психодіагностики визначається особливостями методичних засобів та способів отримання психологічної інформації, але не специфічністю власне психологічного предмету. З цієї точки зору, психодіагностика відрізняється від інших психологічних дисциплін не особливою предметною областю, а способом отримання інформації. Однак, конструювання та використання методик має бути доповнене визначенням психологічного змісту діагностованих психічних утворень.

На це спрямований наступний підхід до визначення предмету психодіагностики, який зосереджує увагу на предметі діагностування – психічному, і в свою чергу, представлений трьома точками зору.

Найбільш широким визначенням предмету психодіагностики є розуміння його як психічних явищ, тобто предмет психодіагностики складають психічні процеси, стани та властивості людини [7; 22], а психологічний діагноз є структурованим описом комплексу різноманітних діагностованих параметрів психічних властивостей, станів, процесів людини [7, с.17]. На нашу думку, такий підхід не дозволяє конкретизувати власний предмет психодіагностики і по суті тотожний запереченню його специфіки.

Друга точка зору полягає у визначенні предметом психодіагностики різниці в психічних властивостях людей або індивідуального. З цієї позиції психодіагностика вивчає принципи, методичні прийоми, засоби побудови та застосування діагностичних процедур з метою визначення значень певних психологічних феноменів, що дозволяють встановити діагноз, виміряти різницю між індивідами або реакціями одного індивіда в різних умовах [21, с.81], або, конкретніше, предметом психодіагностики є індивідуальні особливості людини чи групи [16, с.36]. Таке розуміння веде до ототожнення предметів психодіагностики та диференціальної психології.

Підкреслюючи специфіку предметної сфери психодіагностики, Г.Вітцлак розглядає психодіагностику та диференціальну психологію двома областями психологічної науки, що мають спільну область дослідження: вивчення ступеня вираженості та взаємодії психічних властивостей особистості в ході відображення дійсності та регуляції поведінки, яку вони вивчають в різних аспектах: диференціальному та індивідуальному. Мета психодіагностики в загальному вигляді передбачає встановлення індивідуального ступеня вираженості психічних властивостей та їх інтраіндивідуальних взаємозв'язків (тобто взаємозв'язків психічних властивостей окремої особистості), які визначають своєрідність особистості. Визначення мінливості властивостей та ступеня їх прояву у людини є необхідною передумовою для характеристики індивідуальності особистості, але не власне предмет психодіагностики. Психодіагностичний підхід характеризується переходом від дослідження індивідуальних відмінностей до дослідження індивідуальностей. Цей перехід і є головним критерієм відокремлення психодіагностики від диференціальної психології [16, с.33]. Така позиція поділяється й іншими дослідниками. Так, О.В.Лібін підкреслює, що основним завданням диференціальної психології є вивчення дисперсії властивості. Особливість же психодіагностики полягає у можливості вивчення індивідуальних

властивостей та специфіки їх взаємозв'язку на основі знання інтеріндивідуальних варіацій ступеня їх можливого прояву (тобто міжособистісних відмінностей). Виходячи з цього, предмет психодіагностики не зводиться до вивчення відмінностей між людьми, але включає в себе і елементи ідіографічного аналізу, тобто розуміння особистості як цілісної системи і вимірювання індивідуальних особливостей особистості [11].

Отже, третя точка зору на предмет психодіагностики, в підході, що розглядається, передбачає вивчення індивідуальності, яка виступає у функції регуляції діяльності. Ця позиція виходить із того, що психічне стає предметом психодіагностики, коли включається в наступну систему відносин:

- інтраіндивідуальні зв'язки, які відображують взаємозв'язки психічних властивостей окремої особистості;
- інтеріндивідуальні зв'язки, які слугують основою для встановлення відмінностей між обстежуваною особистістю та іншими;
- відносини «суб'єкт - об'єкт», які несуть інформацію про ставлення людини до вимог середовища та способах виконання нею суспільних вимог [16, с.28].

Достоїнство такого визначення предмету психодіагностики вбачається О.Ф.Ануфрієвим, по-перше, в тому, що індивідуальність розглядається не тільки як певне поєднання психічних властивостей конкретної людини, кожна з яких має встановлені межі варіативності, але і як поєднання психічних властивостей в конкретних умовах, які задаються вимогами оточуючого середовища. По-друге, визначення предмета психодіагностики через вказані відношення передбачає дворівневу будову об'єкта обстеження: феноменологічний рівень (або рівень параметрів діяльності) та рівень причинних основ (психічних властивостей, що обумовлюють параметри феноменологічних змінних першого рівня) [2, с.49].

З позицій вивчення індивідуальності визначаються предмети галузей психодіагностики, зокрема, медичної [див.15, с.101]; освітньої психодіагностики [див.9, с.78].

Конкретизуючи специфіку психодіагностичного вивчення психічної своєрідності людини, С.Т.Посохова визначає предметом психодіагностики ті психічні утворення, які дозволяють прогнозувати найбільшу повноту та успішність розкриття людиною свого психічного потенціалу в конкретних змінюваних життєвих умовах [14, с.33]. А С.М.Костроміна наголошує, що предметом психодіагностики необхідно виділяти взаємозв'язки змістових характеристик конкретної особистості, які відображають структуру її індивідуальності та специфіку проявів у значущих ситуаціях [9, с.78].

Л.Ф.Бурлачук та О.Ю.Коржова формулюють конструкт «вимірної індивідуальності» для визначення власного предмету пізнання психодіагностики. Вони вважають за необхідне звернутися до конкретних процедур пізнання, за допомогою яких відбувається відображення особистості, оскільки дослідницький метод багато в чому визначає як процес, так і результат пізнання, а різні засоби пізнання неминуче приводять до різних описів одного й того ж об'єкта і далі, в ході розвитку цих засобів – до формування відносно незалежних предметів пізнання. Аналіз психодіагностичного методу дозволяє виділити специфічні мотиви, що визначають активність суб'єкта, особливу стратегію його поведінки, специфіку ситуації (соціальну, стимульну тощо) та специфіку вимірювального інструментарію. Мета психодіагностики розуміється авторами як опис індивідуально-психологічних особливостей, властивостей особистості в інтересах теорії та практики. Звідси випливає, що вона має свій предмет пізнання та власні процедури, в якості яких виступають психодіагностичні методики, зокрема, спрямовані на вимірювання індивідуально-психологічних особливостей. Тому предмет пізнання в межах психодіагностики може бути умовно поділений на вимірювані індивідуально-психологічні феномени та ті, що лежать поза сферою вимірювання. Результатом пізнання є теорія вимірної індивідуальності.

Згідно ще одному підходу до визначення предмету психодіагностики, він розуміється як теорія і практика розробки та використання методів виявлення індивідуальних властивостей особистості в їх розвитку та взаємозв'язку, в ході регуляції внутрішньої та зовнішньої предметної діяльності [16, с.71]. Цей підхід можна розглядати як спробу інтеграції попередніх підходів пошуку специфіки предмету психодіагностики через методики, мету діагностики та індивідуальність як предмет діагностування. Інтегративний характер такого широкого розуміння є, безумовно, позитивним. Однак, на нашу думку, при такому підході робиться традиційний акцент на розробці психодіагностичних методик, а не на постановці психологічного діагнозу.

Висновки та перспективи подальших розвідок. За умов інтенсивного розвитку психодіагностичної практики внаслідок суспільного запиту, особливу актуальність набуває необхідність розробки теоретико-методологічних засад науки психодіагностики.

Найважливішим вихідним пунктом для встановлення шляху розвитку теорії та практики психодіагностики є визначення її предмету. На сьогодні це питання не має однозначного розв'язання.

Проведений теоретичний аналіз дозволяє виділити чотири основні підходи до визначення предмету психодіагностики:

- 1) Заперечення наявності власного предмета.
- 2) При визначенні специфіки предмету психодіагностики увага дослідників зосереджується на діагностичних засобах або практичній меті цієї науки і своєрідність науки визначається унікальністю методичних засобів або прогнозом успішності діяльності.
- 3) При визначенні предмету психодіагностики увага дослідників зосереджується на специфіці психічного як предмета діагностування. Цей підхід представлений трьома точками зору, за якими предметом психодіагностики визначаються: по-перше, психічні процеси, стани, властивості людини; по-друге, індивідуально-психологічні відмінності; по-третє, індивідуальність.
- 4) Інтегративний підхід визначення предмета психодіагностики через врахування специфіки мети діагностики, діагностичних засобів та індивідуальності як предмету діагностування.

Мозаїка конкуруючих підходів дозволяє констатувати, що одна з ключових методологічних проблем психодіагностики далека від розв'язання та потребує подальших досліджень.

Література

1. Ананьев Б.Г. Комплексное изучение человека и психологическая диагностика // Вопросы психологии, 1968, № 3 . – С. 21 – 33.
2. Ануфриев А.Ф. Психологический диагноз/ А.Ф.Ануфриев – М.: «Ось – 89», 2006. – 192 с.
3. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика. - СПб.: Питер, 2002. - 352 с.
4. Бурлачук Л.Ф., Коржова Е.Ю. К построению теории «измеренной индивидуальности» в психодиагностике / Вопросы психологии, 1994, № 5.- С.5 – 11.
5. Гуревич К.М. Дифференциальная психология и психодиагностика. Избранные труды. – СПб.: Питер, 2008. – 336 с.
6. Войтко В.И., Гильбух Ю.З. О некоторых основных понятиях психодиагностики/ Вопросы психологии, 1976, № 4. - С. 16 – 30.
7. Двинин А.П. Современная психодиагностика: учебно-практическое руководство/ А.П.Двинин, И.А.Романченко – СПб.: Речь, 2012. – 283 с.
8. Коссов Б.Б. Актуальные проблемы и перспективы развития психодиагностики // Психологический журнал, т.6, 1985, № 4. – С. 12 – 24.

9. Костромина С.Н. Структурно-функциональная организация психодиагностической деятельности специалистов образования. Дисс...доктора психол. наук./ С.Н.Костромина – СПб., 2008. – 508 с.
10. Лаак Я. Психодиагностика: проблемы содержания и методов/ Ян тер Лаак - М.: изд-во ИПП, Воронеж: НПО „МОДЭК”, 1996. - 384 с.
11. Либин А.В. Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций./А.В.Либин - М.: Смысл, 1999. – 532 с.
12. Носс И.Н. Введение в технологию психодиагностики. – М.: Изд-во Института Психотерапии. - 2003. – 251 с.
13. Общая психодиагностика/ Под ред. А.А.Бодалева, В.В.Столина.- М.: изд-во МГУ, 1987. - 304 с.
14. Психодиагностика: Конспект лекций/ Сост. С.Т.Посохова. – М., ООО «Издательство АСТ», СПб.: ООО «Сова», 2004. – 156 с.
15. Психодиагностика и психокоррекция/ Под ред. А.А.Александрова. – СПб.: Питер, 2008. – 384 с.
16. Психодиагностика: теория и практика/ Общ. ред. Н.Ф.Талызиной. - М.: Прогресс, 1986. - 207 с.
17. Психологическая диагностика: Учебное пособие /Под ред. М.К.Акимовой – СПб.: Питер, 2005. – 304 с.
18. Психологическая диагностика: проблемы и исследования/ Под ред. К.М.Гуревича. - М.: Педагогика, 1981. – 232 с.
19. Психологическая энциклопедия. 2-е изд./ Под ред. Р.Корсини, А.Ауэрбаха. – СПб.: Питер, 2006. – 1096 с.
20. Романова Е.С. Психодиагностика: Учебное пособие / Е.С. Романова – СПб.: Питер, 2006. – 400 с.
21. Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности. - М.: Владос, 2001. – 512 с.
22. Шнейдер Л.Б. Основы психодиагностики. Учебно-метод. пособие. 1 часть/ Л.Б. Шнейдер – М.: МОСУ, 1995. – 206 с.
23. Эльконин Д.Б. Психолого-педагогическая диагностика: проблемы и задачи/ Психодиагностика и школа. – Таллин, 1980. – С.65.

Развитие практической психодиагностики, стимулированное общественными запросами, определяется разработкой теоретико-методологических основ науки психодиагностики. Сегодня характер центральной методологической проблемы сохраняет предмет психодиагностики. Проведенный теоретический анализ позволяет выделить четыре основных подхода к определению предмета психодиагностики. Первый подход постулирует отсутствие его специфики. Представители второго сосредотачивают внимание на методиках и практической цели диагностики, а третьего подхода – на специфике психического как предмете диагностирования и определяют предметом психодиагностики: 1) психические процессы, состояния, свойства; 2) индивидуально-психологические различия; 3) индивидуальность. Четвертый подход является попыткой интеграции специфики цели диагностики, диагностических средств и индивидуальности как предмета диагностирования. Представлен содержательный анализ выделенных подходов и обосновывается необходимость дальнейших исследований.

The development of practical psychological diagnostics, stimulated by public queries, is determined by development of theoretical bases of science of psychodiagnostics. Today character of central methodological problem saves the article of psychological diagnostics. The conducted theoretical analysis allows to distinguish four basic going near determination of the article of psychological diagnostics. The first approach postulates absence of specific of object.

The representatives of the second approach pay attention to methodologies and practical aim of diagnostics. The representatives of the third approach pay attention to specific psychical as the article of diagnosing and determine the article of psychological diagnostics : 1) psychical processes, states, properties; 2) individually-psychological distinctions; 3) individuality. Fourth approach is the attempt of integration of specific of aim of diagnostics, troubleshooters and individuality as the article of diagnosing. In the article the rich in content analysis of the distinguished approaches is presented and the necessity of further researches is grounded.

В.В. Вареніч (м.Київ)

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Постановка проблеми. Поява нових цілей і цінностей в освіті обумовлена потребою нашого суспільства не просто в освічених, але, перш за все, в компетентних і висококультурних фахівцях, здатних до прояву позитивної професійної світоглядної позиції та успішної професійної діяльності у складних ситуаціях соціальної взаємодії [3].

Традиційно і в суспільній свідомості і в науковій літературі при вивченні професійної діяльності представників професій, що покликані допомагати людям (лікар, педагог, психолог, соціальний працівник) акцент робиться, перш за все, на позитивних аспектах роботи з людьми. Водночас, професійна діяльність працівників соціальної сфери, через високі вимоги, особливу відповідальність та емоційні навантаження, містить в собі небезпеку важких переживань, пов'язаних з робочими ситуаціями і високу вірогідність виникнення професійного стресу. А негативні психічні переживання та стани, в свою чергу, можуть зачіпати і професійну діяльність, і особистість професіонала, і професійне спілкування, і в цілому негативно впливати на професійний розвиток особистості.

Професійна діяльність працівників соціальної сфери (осіб, які мають необхідні інтелектуальні, моральні, особистісні якості для виконання особливого, інтегрованого, універсального виду діяльності в соціальній сфері) висуває особливі вимоги до фахівців, покликаних надавати професійну допомогу людині у складних життєвих обставинах. І досягнення професіоналізму пов'язане не лише з набуттям знань, умінь та навичок, розвитком професійної майстерності, але і з розвитком важливих особистісно-професійних якостей. Наприклад, таких як комунікабельність, автентичність, конгруентність, толерантність, емпатійність, тактовність, відповідальність, емоційна стабільність тощо.

Стиль поведінки працівника соціальної сфери, обумовлений сукупністю його особистісних якостей, його ціннісними орієнтаціями та інтересами, робить вирішальний вплив на систему відносин, яку він формує. Отже, роль особистісних якостей працівника соціальної сфери безсумнівно велика в його професійній діяльності.

Особистісні якості працівника соціальної сфери можна об'єднати у три групи:

перша – психологічні характеристики, які є складовою частиною здатності до даного виду діяльності;

друга – психолого-педагогічні якості, орієнтовані на вдосконалення працівника соціальної сфери, як особистості;

третья – психолого-педагогічні якості, спрямовані на прояв особистої чарівності.

Професійна діяльність працівників соціальної сфери, незалежно від різновиду практичної діяльності, належить до групи професій, що пов'язані з підвищеною